

การศึกษารากฐานทางวัฒนธรรมอำเภอสันป่าตอง เพื่อใช้เป็นแนวทางสู่กระบวนการแบบคิดแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์*

Cultural capital of Sanpatong district's study for guidelines with Creative Economy thinking.

วงศ์กร สันคนนาภรณ์ (Wongsakorn Sunkanaporn)**

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการศึกษารากฐานทางวัฒนธรรมอำเภอสันป่าตองเพื่อใช้เป็นแนวทางสู่กระบวนการแบบคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์มีสองประการ ได้แก่ (1) เพื่อศึกษารากฐานทางวัฒนธรรมอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ (2) เพื่อใช้ข้อมูลรากฐานทางวัฒนธรรมอำเภอสันป่าตองบูรณาการร่วมกับกระบวนการแบบคิดของแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์เพื่อสังเคราะห์แนวทางการออกแบบผลิตภัณฑ์ ผลการศึกษามีดังนี้ รากฐานทางวัฒนธรรมอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ สามารถแบ่งออกได้ทั้งหมด 3 ด้าน ได้แก่ ด้านศาสนา ด้านศิลปะ และวัฒนธรรม และด้านหัตถกรรม แต่ละด้านประกอบไปด้วย วัดหรือสถานที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ศิลปะ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีชีวิต กลุ่มชาติพันธุ์ 5 กลุ่ม และกลุ่มงานหัตถกรรม 6 รูปแบบ ซึ่งกระจายอยู่ในอำเภอสันป่าตอง เมื่อนำรากฐานทางวัฒนธรรมสันป่าตองใช้เป็นแนวทางสู่การบูรณาการร่วมกับแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์จะสามารถแบ่งกลุ่มรากฐานทางวัฒนธรรมสันป่าตองออกได้ 2 ด้าน ได้แก่ ด้านองค์ความรู้ และด้านรากฐานทางวัฒนธรรม จากทั้งสองกลุ่มสามารถนำมาสังเคราะห์เป็นแนวทางการออกแบบผลิตภัณฑ์ได้ 3 ผลการสังเคราะห์ดังนี้ แนวทางที่หนึ่งชุดถุงผ้าบรรจุผลิตภัณฑ์แปรรูปสันป่าตองที่เกิดจากการนำเศษผ้า องค์ความรู้ การผลิตกระดาษสา ประเพณีตานต๋อด การแต่งกายของชาติพันธุ์สันป่าตอง ทั้ง 5 และผลิตภัณฑ์แปรรูปของสันป่าตองเข้าด้วยกัน แนวทางที่สองชุดเครื่องสำอางและเครื่องสำอางสมุนไพรที่เกิดจากการนำองค์ความรู้การแปรรูปโลหะ แปรรูปไม้ การทำเครื่องเงิน และชาวไทเขินสันป่าตอง แนวทางที่สามชุดเครื่องเขียนเตรียมสอในถุงผ้าที่ย้อมด้วยดอกทองเหลืองที่เกิดจากการนำองค์ความรู้ด้านการฟอกย้อมสีธรรมชาติ การแปรรูปสิ่งทอ ดอกของต้นทองเหลืองสันป่าตอง และเครื่องเขียน เข้าด้วยกัน

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการออกแบบผลิตภัณฑ์ด้วยเศษผ้าที่ได้จากกระบวนการแปรรูปเป็นสินค้าผ่านการบูรณาการแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่” ตามหลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาออกแบบอุตสาหกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง โดยมี รองศาสตราจารย์ บุญสนอง รัตนสุนทรากุล เป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

This articles is a part of the thesis “PRODUCT DESIGN GUIDELINES OF OVERRUN FABRIC PRODUCTION THROUGH CREATIVE ECONOMY FOR SANPATONG DISTRICT CHIANG MAI PROVINCE” A thesis submitted in Master of Architecture Programme in Industrial Design, Thesis Advisor: Assoc.Prof.Boonsanong Ratanasoontragul.

** นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาออกแบบอุตสาหกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง E-mail : warryfrost46@gmail.com Tel : 080-764-4448

Abstract

The purpose of this research were: To study the cultural capital of Sanpatong district, Chiang Mai province, and for using the cultural based of Sanpatong district to integrate with the creative economy concept. The results from the study are as follows.

The cultural based of Sanpatong district, Chiang Mai province can be divided into three groups is (1) religion (2) arts and culture (3) crafts. The religion group is the places of religious importance in Sanpatong district, an ancient temple, an immemorial famous monks, and tale of Buddha. The arts and culture group is tradition, life, and habiliment form five group lineage of Sanpatong district, including with arts form ancient structure, ancient paintings. And the crafts group is the establishment craft of Sanpatong district. The cultural based of Sanpatong district can be used as a guide to integrating with the concept of the Creative Economy and can be divided into two groups cultural Sanpatong aspects of knowledge and cultural based. The two groups can be synthetic to three way. The first is Sanpatong's products sets in mulberry paper fabric bag, the combination with Sanpatong's products, overrun fabric, Knowledge of mulberry paper making, the habiliment of the five groups of lineage and the Tantod tradition. The second is Herbal cosmetics and herbal drink of Sanpatong in lacquer set, the combination with Knowledge of carving, blacksmith skill, lacquer making, herbal products and Tai'Sanpatong lineage. And the third is Stationery in the Thong Lang flower dyed fabric set, the combination with Knowledge of the natural dyes and textile processing and Sanpatong'Tong Lang flower.

ความเป็นมาและความสำคัญ

อำเภอสันป่าตอง เป็นหนึ่งใน 24 อำเภอของจังหวัดเชียงใหม่ อยู่ห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ประมาณ 22 กิโลเมตร มีพื้นที่ประมาณ 178.2 ตารางกิโลเมตร แบ่งออกเป็น 11 ตำบล ภูมิประเทศของอำเภอสันป่าตอง มีลักษณะเป็นที่ดอนจึงกลายเป็นที่มาของชื่ออำเภอเนื่องจากคำว่า สัน แปลว่าลักษณะภูมิประเทศที่เป็นที่ดอน และคำว่า ป่าตอง มาจากอดีตในพื้นที่มีต้นทองหลวง(ต้นตอง) มีจำนวนมากจึงเป็นสาเหตุที่มาของชื่ออำเภอ อำเภอสันป่าตองมีแม่น้ำหลัก 2 สายไหลผ่าน ได้แก่ แม่น้ำขาน และแม่น้ำว้าง ทำให้อำเภอสันป่าตองเป็นแหล่งเพาะปลูกสำคัญแหล่งหนึ่งของจังหวัดเชียงใหม่ จากลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ดอนและมีแม่น้ำสำคัญทั้งสองสายไหลผ่านจึงเป็นที่ตั้งชุมชนมาตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยชุมชนแรกที่ได้ค้นพบมีอายุประมาณ 1,200 ปี คือ เวียงท่ากาน ซึ่งตรงกับยุคสมัยเดียวกับหริภุญชัย เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญแห่งหนึ่งในอำเภอสันป่าตอง นอกจากนั้นยังมีสถานที่สำคัญต่างๆ รวมไปถึงผลิตภัณฑ์ที่ขึ้นชื่อจนมีผู้นำไปตั้งเป็นคำขวัญประจำอำเภอ คือ “พระนอนใหญ่ศักดิ์สิทธิ์ งามวิจิตรเวียงท่ากาน ตำนานหนองสะเรียม ดิเี่ยมพันธุ์ข้าวเหนียว กลมเกลียวชาติพันธุ์ มหัศจรรย์ไม้แกะสลัก” จากคำขวัญประจำอำเภอสันป่าตองแสดงให้เห็นถึงรากฐานทางวัฒนธรรมที่มีหลากหลายกระจายอยู่ตามสถานที่สำคัญที่สะท้อนเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่นในรูปแบบต่างๆ

จากการศึกษาอำเภอสนป่าตองเบื้องต้นเป็นผลให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษารากฐานทางวัฒนธรรมอำเภอสนป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีความหลากหลายทางรากฐานทางวัฒนธรรม และนอกจากนี้ผู้วิจัยมีถิ่นกำเนิดท้องถิ่นอยู่ในอำเภอสนป่าตองจึงเป็นการสำนึกถึงบ้านเกิด โดยผลการศึกษาด้านรากฐานทางวัฒนธรรมอำเภอสนป่าตองนำไปบูรณาการร่วมกับแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการวิจัยต่อไป

วิธีการศึกษา

1. ศึกษาข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร และสื่อออนไลน์ เกี่ยวกับรากฐานทางวัฒนธรรมสนป่าตองและแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์
2. ศึกษาภาคสนามในสถานที่เกี่ยวกับรากฐานทางวัฒนธรรมอำเภอสนป่าตองพร้อมสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง
3. วิเคราะห์ผลจากการศึกษาภาคสนามและสรุปผลการศึกษา

ผลจากการศึกษา

ผลจากการศึกษาข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องด้านรากฐานวัฒนธรรมสนป่าตองและแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และจากการลงพื้นที่ภายในอำเภอสนป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ดังนี้

1. แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์

ผลการศึกษาพบว่าแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ คือ แนวคิดที่นำองค์ความรู้จากแขนงต่างๆ เทคโนโลยี หรือวิทยาศาสตร์ มาบูรณาการร่วมกับรากฐานทางวัฒนธรรม ศิลปะ หรือประเพณีของท้องถิ่น เพื่อสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์หรืองานบริการ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์

ที่มา: วงศกร สันคนาภรณ์

2. รากฐานทางวัฒนธรรมอำเภอสนป่าตอง

ผลการศึกษาพบว่ามีสถานที่สำคัญด้านศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม หัตถกรรม กลุ่มชาติพันธุ์ และผลิตภัณฑ์ขึ้นชื่อ ดังภาพที่ 2 ต่อไปนี้

ภาพที่ 2 แผนที่สถานที่สำคัญและของขึ้นชื่อ อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่

ที่มา: วงศกร สันคนาภรณ์

สามารถแยกประเภทของรากฐานทางวัฒนธรรมอำเภอสันป่าตองได้ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านศาสนา ด้านศิลปะและวัฒนธรรม ด้านกลุ่มชาติพันธุ์ และด้านหัตถกรรม โดยสามารถแจกแจงรายละเอียดได้ดังนี้

1. ด้านศาสนา

ศาสนาที่ประชากรของอำเภอสันป่าตองนับถือส่วนใหญ่ คือ ศาสนาพุทธ ภายในอำเภอสันป่าตองมีสถานที่สำคัญทางศาสนาหรือวัดกระจายอยู่ทั่วอำเภอ แต่มีวัดที่มีความสำคัญเฉพาะอยู่เพียงไม่กี่แห่งเนื่องจากประวัติความเป็นมาของวัดที่มีมาตั้งแต่อดีตและเป็นวัดที่มีพระเกจิที่มีชื่อเสียงของภาคเหนือเป็นผู้สร้างหรือบูรณะ จึงกลายมาเป็นวัดสำคัญของอำเภอสันป่าตองทั้งหมด 8 วัด ดังนี้

1.1 วัดน้ำบ่อหลวง หรืออีกชื่อหนึ่งเรียกว่า วนาราม โดยสาเหตุการตั้งชื่อวัดมาจากบ่อน้ำขนาดใหญ่ที่ถูกขุดขึ้นหน้าวัดจึงนำมาเป็นชื่อเรียกของวัดน้ำบ่อหลวง จุดที่น่าสนใจภายในวัด คือ บ่อน้ำขนาดใหญ่ หรือภาษาพื้นเมืองเรียกว่า น้ำบ่อหลวง บ่อน้ำทิพย์ เป็นต้น

1.2 วัดป่าเจริญธรรม วัดป่าเจริญธรรมเป็นวัดสายธรรมยุต มีพระสงฆ์จำพรรษาเพียง 5 รูป จุดเด่นของวัดป่าเจริญธรรมคือ รูปปูนปั้นและภาพวาดที่สอนเรื่องเกี่ยวกับธรรมะและตำนานหนองสะเรียม และยังมีพระพุทธรูปไสยาสน์องค์ใหญ่ที่สุดในภาคเหนือประดิษฐานอยู่ นามว่า พระพุทธรูปมิลมาศนิมิตศรีสันติสทธิธรรมมงคล มีขนาดความสูง 9.9 เมตร ยาว 69 เมตร ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 พระพุทธรูปมิลมาศนิมิตศรีสันติสทธิธรรมมงคล

ที่มา: วงศกร สันคนาภรณ์

1.3 วัดท่าจำปี มีที่มาจากต้นจำปีขนาดใหญ่ที่อยู่บริเวณหมู่บ้านใกล้เคียง ประกอบกับวัดมีบริเวณติดกับน้ำวาว หรือน้ำแม่วาว ซึ่งมีตลิ่งสูงชันมาก ชาวบ้านจึงสร้างบันไดเพื่อลงริมน้ำลักษณะเหมือนทำน้ำ จึงเป็นที่มาของชื่อวัดท่าจำปี วัดท่าจำปีเป็นวัดเก่าแก่วัดหนึ่งของล้านนาและเป็นวัดที่มีพระเกจิที่มีความสำคัญ

ระดับเดียวกับครูบาเจ้าศรีวิชัยและครูบาอินธา คือ พระสุภัทรรศีลคุณ หรือหลวงปู่ครูบาเจ้าดวงดี สุภัทโท ปัจจุบันได้มรณภาพเมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2553

1.4 วัดศรีนวลรัตน์ ชื่อเดิมของวัดศรีนวลรัตน์คือ วัดหลวงทุ่งเสี้ยว ซึ่งชื่อใหม่ของวัดเจ้าแก้วนวลรัตน์เป็นผู้ตั้งชื่อให้หลักจากการบูรณะวัดขึ้นมาใหม่ ปัจจุบันภายในวัดมีสิ่งสำคัญและเป็นจุดเด่นประจำวัด 2 อย่าง คือ พระพุทธรูปไม้สักสมัยเวียงท่ากานชื่อว่า พระเจ้าสักคงตันหรือพระเจ้าอกลง มีขนาดหน้าตักกว้าง 32 นิ้ว สูง 56 นิ้ว สร้างจากไม้สัก และจิตรกรรมฝาผนังภายในวิหารวัดศรีนวลรัตน์วาดเมื่อสมัยปลายรัชกาลที่ 5 ถึงต้นรัชกาลที่ 6 ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 จิตรกรรมฝาผนังและพระเจ้าสักคงตัน

ที่มา: วงศกร สันคนาภรณ์

1.5 วัดพระธาตุทุ่งต้อม วัดพระธาตุทุ่งต้อมเป็นสำนักปฏิบัติธรรมวิปัสสนากรรมฐาน สันนิษฐานว่ามีอายุเทียบเท่ากับเวียงท่ากาน เจดีย์ของวัดพระธาตุทุ่งต้อมมีความพิเศษและแตกต่างจากเจดีย์ของวัดอื่นๆ คือ ภายในเจดีย์จะมีเจดีย์องค์เล็กถูกสร้างครอบไว้ 2 ชั้น รวมชั้นด้านนอกก็จะเป็นเจดีย์สามชั้น ดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 เจดีย์พระธาตุทุ่งต้อม

ที่มา: วงศกร สันคนาภรณ์

1.6 วัดพระบาทยังหวัด สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2470 เคยเป็นวัดร้างมาก่อนแต่ได้รับการบูรณะโดยครูบาเจ้าศรีวิชัย เป็นหนึ่งในวัดเก่าแก่ของอำเภอสันป่าตองมีจุดที่น่าสนใจ คือ รอยพระพุทธรูป 2 รอย แต่สันนิษฐานว่าเป็นรอยพระพุทธรูปจำลอง

1.7 วัดพระเจ้าตนหลวง หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่าวัดสันคอกช้าง อดีตเคยเป็นวัดที่มีชื่อเสียงและเคยเจริญรุ่งเรืองมากโดยเฉพาะช่วงที่มีครูบาอิน จุดเด่นของวัดสันคอกช้าง คือ พระเจ้าตนหลวง หรือพระพุทธรูปสันติปารังกรศรีพิงค์นครมงคล เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้าง 18 เมตร สูง 28 เมตร ฉัตรสูง 9 เมตร ดังภาพที่ 6

ภาพที่ 6 พระพุทธสันติปาริภคปริศนารัตนาราม

ที่มา: วงศกร สันคนาภรณ์

1.8 วัดต้นกอกเก่าและใหม่ วัดต้นกอกเก่าเป็นโบราณสถานร้างในเขตของโบราณสถานเวียงท่ากานอยู่ห่างจากโบราณสถานเวียงท่ากาน 450 เมตร เป็นหนึ่งใน 23 โบราณสถานของเวียงท่ากาน จุดเด่นอยู่ที่เจดีย์ประธานที่สร้างด้วยการก่ออิฐถือปูน เจดีย์มีลักษณะแบบระฆังบนฐานปัทม์ย่อเก็จ 3 ชั้น มีจำนวน 3 ฐาน ลักษณะและรูปแบบเจดีย์องค์ปัจจุบันสามารถบ่งบอกอายุของวัดประมาณช่วงพุทธศตวรรษที่ 21 ด้านวัดต้นกอกใหม่ตั้งอยู่บริเวณใกล้เคียงกับวัดต้นกอกเก่า เป็นวัดรูปแบบปัจจุบันทั่วไปแต่ภายในวัดมีบ้านไทเขินโบราณและยังเป็นที่ตั้งของพิพิธภัณฑ์ไทเขินที่เก็บรวบรวมเครื่องใช้โบราณแต่สถานที่ที่ยังสร้างไม่เสร็จเนื่องจากขาดปัจจัยจึงทำได้เพียงแค่เก็บรักษาเครื่องใช้โบราณเพียงอย่างเดียว

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นด้านศาสนาของรากฐานทางวัฒนธรรมสันป่าตองมาจาก วัดสำคัญในอำเภอสันป่าตอง ซึ่งแต่ละวัดก็จะมีจุดเด่นและเอกลักษณ์ที่แตกต่างกัน โดยด้านศาสนาจะถูกจัดอยู่ในกลุ่มด้านรากฐานทางวัฒนธรรมตามแผนผังแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของรูปที่ 1

2. ด้านศิลปะและวัฒนธรรม

ศิลปะและวัฒนธรรมของอำเภอสันป่าตองจะได้รับอิทธิพลมาจากวัฒนธรรมจากกลุ่มชาติพันธุ์ทั้ง 5 ได้แก่ คนพื้นเมืองหรือชาวไทยวน ชาวไทเขิน ชาวไทยอง ชาวลัวะ ชาวมอญ แต่ศิลปะและวัฒนธรรมหลักจะมาจากวัฒนธรรมของคนพื้นเมืองหรือชาวไทยวนที่มีจำนวนมากกว่าจึงทำให้มีเอกลักษณ์ทางศิลปะและวัฒนธรรมเหมือนกับคนพื้นเมืองในภาคเหนืออีกทั้งยังเกิดการกลืนทางศิลปะและวัฒนธรรม แต่ก็ยังหลงเหลือเอกลักษณ์ประจำชาติพันธุ์อยู่บ้าง โดยวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของสันป่าตอง ได้แก่ ตานต้อด หรือ ทานทอด เป็นการทำบุญโดยการมอบสังฆทานหรือสิ่งของอุปโภคและบริโภคให้กับพระสงฆ์ ผู้สูงอายุ หรือผู้ที่ยากไร้ โดยวิธีมอบจะแอบนำเอาไว้หน้าบ้านในเวลากลางคืนจากนั้นก็จะจุดประทัดทำให้เจ้าบ้านตกใจออกมาหน้าบ้าน เมื่อได้พบของที่หน้าบ้านก็จะเรียกผู้ที่แอบเอามาให้ออกมาพูดคุยให้พร โดยมีความเชื่อว่าถ้าเจ้าบ้านตกใจมากแค่ไหนจะทำให้ได้บุญมาก นอกจากนี้ด้านศิลปะและวัฒนธรรมของอำเภอสันป่าตองที่เป็นที่นิยม ได้แก่ ประเพณีปอยหลวงที่ชาวบ้านจะทำต้นครัวทานมีลักษณะคล้ายกล้วยแวกหอม ภายในบรรจุสิ่งของอุปโภคและบริโภค ด้านหลังจะติดต้นปัจจัยที่เป็นเอกลักษณ์ จากนั้นก็จะพากันแห่เพื่อถวายแก่วัดที่จัดประเพณีปอยหลวง นอกจากนี้ด้านศิลปะและวัฒนธรรมยังครอบคลุมถึงเอกลักษณ์ความเป็นอยู่ผ่านสถานที่สำคัญอื่นๆ ได้แก่ โบราณสถานเวียงท่ากาน ตลาดนัดทุ่งฟ้าบาดหรือกาตั่ว หนองสระเรียม หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไทเขินต้นแห่น้อย โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 ชชาติพันธุ์ ทั้ง 5 อำเภอสันป่าตองเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่ที่มีประชากรประมาณ 60,350 คน แบ่งเป็นชาย 28,647 คน หญิง 31,703 คน (กรมการปกครอง. 2558) จากประชากรทั้งหมดของอำเภอสันป่าตองมีความแตกต่างทางด้านชาติพันธุ์ที่หลากหลาย โดยชาติพันธุ์ที่กระจายตัวในเขตอำเภอสันป่าตองมีทั้งหมด 5 ชาติพันธุ์ คือ คนพื้นเมือง ไทยเขิน ไทยยอง ลัวะหรือลวะว้า มอญ ตามภาพที่ 7

ภาพที่ 7 แผนที่แสดงการกระจายตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ในอำเภอสันป่าตอง

ที่มา: วงศกร สันคนาภรณ์

สาเหตุที่อำเภอสันป่าตองมีกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายเหมือนหลายอำเภอในจังหวัดเชียงใหม่เนื่องมาจาก ในยุคสมัยพระเจ้ากาวิละหลักจากขับไล่พม่าออกจากเมืองเชียงใหม่ได้แล้วจำเป็นต้องฟื้นฟูเมือง จึงคิดนโยบาย “เก็บผ้าใส่ซ้าเก็บซ้าใส่เมือง” จึงรวบรวมผู้คนกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ให้เข้ามาตั้งถิ่นฐานในเมืองเชียงใหม่และเมืองอื่นๆ โดยผู้ที่กวาดต้อนมาหากเป็นช่างฝีมือหรือไพร่ชั้นดีจะได้อยู่ในเขตตัวเมือง ส่วนประชากรธรรมดาที่เรียกว่าไพร่ที่ไร้ฝีมือกำหนดให้ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณรอบนอกเมืองเพื่อทำเกษตรกรรม ดังเช่นอำเภอสันป่าตองที่มีกลุ่มชาติพันธุ์เข้ามาตั้งรกรากบริเวณริมแม่น้ำขานและแม่น้ำวาง 5 ชาติพันธุ์ ดังนี้

คนพื้นเมือง คนเมือง ไทยวน หรือไทยวน คือชื่อเรียกกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในดินแดนล้านนาตั้งรกรากตามลุ่มแม่น้ำสำคัญต่างๆ ได้แก่ ลุ่มแม่น้ำปิง ลุ่มแม่น้ำวัง ลุ่มแม่น้ำยม และลุ่มแม่น้ำน่าน หรือจังหวัดทางเหนือของประเทศไทยในปัจจุบัน ชาวไทยวนประกอบอาชีพหลักคือการทำเกษตรกรรมเนื่องจากภูมิประเทศเหมาะแก่การเพาะปลูก สืบมาถึงปัจจุบันอำเภอสันป่าตองก็ยังเป็นแหล่งเพาะปลูกที่สำคัญของจังหวัดเชียงใหม่ แต่การทำเกษตรกรรมไม่ใช่อาชีพหลักอีกต่อไปเมื่อกาลเวลาเปลี่ยนไปตามยุคสมัย

ชาวไทเขิน ไทเขินหรือเรียกอีกแบบว่าไตเขิน เป็นชาติพันธุ์กลุ่มหนึ่งที่อาศัยอยู่ในเชียงตุง รัฐฉานประเทศพม่า ชาวไทเขินได้กระจายตัวอยู่ในตัวเมืองเชียงใหม่ ได้แก่ บ้านวัวลาย และกระจายตัวอยู่นอกตัวเมือง ได้แก่ สันป่าตอง สันกำแพง และดอยสะเก็ด การตั้งรกรากของชาวไทเขินนอกเมืองจะตั้งบริเวณที่ลุ่มแม่น้ำ เช่นลุ่มแม่น้ำขานในอำเภอสันป่าตองจึงทำให้อาชีพหลักของชาวไทเขินคือการทำเกษตรเพื่อเลี้ยงชีพตนเองนอกจากนั้นยังมีความสามารถในการผลิตเครื่องเงิน และเครื่องเงิน

ไทยอง หรือคนยอง เป็นชื่อเรียกกลุ่มชาติพันธุ์เชื้อสายไทลื้อกลุ่มหนึ่ง ชาวไทลื้อจากเมืองยองที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยจะเรียกตนเองว่า คนยอง หรือที่คนไทยเรียกกันต่อมาว่า ไทยอง เนื่องจากต้องการแสดงความเป็นมาของบ้านเมืองเดิมที่มาจากของตน โดยชาวไทยองเข้ามาตั้งถิ่นฐานบริเวณพื้นที่ราบริมแม่น้ำของเขตเมืองลำพูน และกระจายไปตามหัวเมืองต่างๆ ในล้านนา การตั้งถิ่นฐานพื้นที่ใกล้เคียงแม่น้ำก็เพื่อทำการเกษตรใช้เลี้ยง

ชีพตนเองจนกลายเป็นอาชีพหลักของชาวไทยอง แม่น้ำสำคัญที่ชาวไทยองตั้งถิ่นฐาน ได้แก่ แม่น้ำทา แม่น้ำกง และแม่น้ำปิง เป็นต้น

ลัวะ ละว้า หรือ ลวื้อะ คือชื่อเรียกกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีถิ่นกำเนิดเดิมอยู่บริเวณภาคเหนือของประเทศ ไทยก่อนจะแพ้สงคราม ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ลัวะแตกกระจายไปตามแหล่งต่างๆ ของภาคเหนือ ในจังหวัดเชียงใหม่ มีชาวลัวะกระจายตัวอยู่ตามอำเภอต่างๆ ได้แก่ สันป่าตอง หางดง แม่ริม และสันกำแพง ปัจจุบันชาวลัวะที่อาศัย อยู่พื้นราบในจังหวัดเชียงใหม่ไม่สามารถรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้ได้เนื่องจากได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากชาว ไทยวน (คนพื้นเมือง) แต่ชาวลัวะที่อาศัยอยู่บนดอยยังพอที่จะสามารถรักษาวิถีชีวิตดั้งเดิมไว้ได้

ชาวมอญ หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า ชาวเม็ง อาศัยอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำปิง ได้แก่ เขตอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ในเขตหมู่บ้านหนองครอบ และบ้านกอโชค และเขตอำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ในเขตบ้าน หนองคู บ้านเกาะกลาง และบ้านหนองผ่า เชื่อกันว่าชาวมอญได้อาศัยอยู่ก่อนตั้งแต่สมัยการกำเนิดของพระนาง จามเทวีตามตำนานโยนก และเชื่อว่าสืบเชื้อสายมาจากชาวมอญในสมัยทวารวดี

2.2 โบราณสถานเวียงท่ากานหรือพันนาท่ากาน เป็นโบราณสถานที่สร้างขึ้นในยุคสมัยทวารวดี เจริญรุ่งเรือง ตั้งอยู่บริเวณบ้านท่ากาน ต.บ้านกลาง อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่ เวียงท่ากานถูกสร้างขึ้นเพื่อเป็น เมืองหน้าด่านของเมืองทวารวดี โบราณสถานเวียงท่ากานจะกระจายตัวอยู่ในเขตหมู่บ้าน โรงเรียน และสวน ลำไยของชาวบ้านหมู่บ้านท่ากาน กลุ่มโบราณสถานที่มีความสำคัญที่สุดคือตัวใจกลางเวียงท่ากานเรียกส่วนนี้ว่า วัดกลางเมือง ดังภาพที่ 8 นอกจากนี้ยังขุดพบโบราณวัตถุมากมาย เช่น โครงกระดูกมนุษย์ โครงกระดูกม้า เศษเครื่องใช้ในครัวเรือนต่างๆ เครื่องเคลือบ เป็นต้น

ภาพที่ 8 โบราณสถานเวียงท่ากาน

ที่มา: วงศกร สันคนาภรณ์

2.3 ตลาดนัดทุ่งฟ้าบด หรือกาดงัว เป็นตลาดนัดซื้อขายวัวควายที่ใหญ่ที่สุดในภาคเหนือของ ประเทศไทย ตลาดนัดทุ่งฟ้าบดเป็นตลาดเก่าแก่เริ่มต้นซื้อขายเพียงวัวและควายเมื่อปี 2502 ปัจจุบันนอกจาก เป็นที่พบปะเพื่อซื้อขายวัวควายแล้วยังเป็นแหล่งรวมสินค้าอุปโภค บริโภคหลากหลายชนิดให้เลือก

2.4 หนองสระเรียม เป็นหนองกักเก็บน้ำที่สำคัญแห่งหนึ่งในอำเภอสันป่าตอง นอกจากนั้นยังเป็น สถานที่พักผ่อน ออกกำลังกาย องค์การบริหารส่วนตำบลยุหว่าและสภาวัฒนธรรมตำบลยุหว่า ก่อนจะพัฒนา ดังเช่นปัจจุบันมีตำนานเล่าขานตั้งแต่อดีต คือ หมู่บ้านทั้งหมด 630 หลังคาเรือน ถล่มจนกลายเป็นหนองเหิน เพียงบ้านของแม่มา้ยเพียงหลังเดียว อันเนื่องมาจากชาวบ้านได้ไปจับปลาไหลเผือกขนาดใหญ่มาปรุงอาหาร และแจกจ่ายไปทุกบ้านเว้นเพียงแต่บ้านของแม่มา้ยที่ได้แต่เพียงน้ำแกงเนื่องจากเป็นที่ถูกดูแลจากชาวบ้าน

จึงได้เหน็ดเหนื่อยกันไป เมื่อถึงเวลาตีกได้เกิดแผ่นดินยุบตัวลงกินพื้นที่ทั้งหมู่บ้านเว้นแต่เพียงบ้านของแม่หมายบัวเขียว เมื่อถึงวันข้างขึ้นและข้างแรม 8, 14, และ 15 ค่ำ มักจะได้ยินเสียงดนตรีพื้นเมืองดังมาจากหนอง และในช่วงที่มีการขุดหนองได้เกิดเหตุการณ์ผียืมถ้วยชามของวัดป่าเจริญธรรมซึ่งอยู่ติดกับหนองสระเรียม ทำให้ถ้วยชามของวัดหายไปโดยที่โรงเก็บถ้วยชามของวัดปิดสนิท ชาวบ้านเชื่อกันว่าผีที่อาศัยอยู่ในหนองสระเรียมอพยพจึงจำเป็นต้องมายืมใช้ถ้วยชาม หลังจากนั้นถ้วยชามของวัดก็กลับมาอยู่ในโรงเก็บเหมือนเดิมโดยสภาพของถ้วยชามเหมือนถูกล้างทำความสะอาด

2.5 หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไทเขินต้นแห่น้อย เป็นหมู่บ้านที่อนุรักษ์ความเป็นเอกลักษณ์ชาติพันธุ์ไทเขินของตนเองในด้าน สถาปัตยกรรมเรือนไทเขินทรงปั้นหยาโบราณ ข้าวของเครื่องใช้โบราณ ประเพณีและวัฒนธรรม ภาษา การแต่งกาย และอาหารไทเขิน ภายในหมู่บ้านมีสิ่งที่น่าสนใจได้แก่ เรือนไทเขินโบราณทรงปั้นหยา 23 หลังคาเรือน จนได้รับพระราชทานรางวัลการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่นปี 2552 นอกจากนี้ยังมีพิพิธภัณฑ์ไทเขินที่รวบรวมเครื่องใช้โบราณจัดแสดงให้ผู้สนใจ ดังภาพที่ 9

ภาพที่ 9 เรือนโบราณหมู่บ้านไทเขินต้นแห่น้อยและพิพิธภัณฑ์บ้านไทเขิน

ที่มา: วรศกร สันคนาภรณ์

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นด้านศิลปะและวัฒนธรรมของรากฐานทางวัฒนธรรมสันป่าตองมาจากเอกลักษณ์วัฒนธรรมจากกลุ่มชาติพันธุ์ทั้ง 5 เอกลักษณ์ของเวียงท่ากาน และวิถีชีวิตของคนท้องถิ่นที่สะท้อนผ่านสถานที่สำคัญอย่างเช่น ตลาดนัดทุ่งฟ้าบด หมู่บ้านไทเขินต้นแห่น้อย หรือจากตำนานของหนองสระเรียม โดยด้านศิลปะและวัฒนธรรมจะถูกจัดอยู่ในกลุ่มด้านรากฐานทางวัฒนธรรมตามแผนผังแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของรูปที่ 1

3. ด้านหัตถกรรมและผลิตภัณฑ์ขึ้นชื่อ

อำเภอสันป่าตองนอกจากจะเป็นแหล่งทำการเกษตรแล้วยังเป็นแหล่งของหัตถกรรมแหล่งหนึ่ง นอกจากอำเภอสันป่าตอง โดยงานหัตถกรรมของอำเภอสันป่าตองแบ่งได้ 6 ประเภท ได้แก่ หัตถกรรม การแกะสลัก หัตถกรรมการผลิตกระดาษสา หัตถกรรมการจักสานส้อมไก่ หัตถกรรมการผลิตตุ๊กตาผ้า หัตถกรรม การแปรรูปสิ่งทอ และหัตถกรรมตีมีด ซึ่งหัตถกรรมของอำเภอสันป่าตองมีความโดดเด่นและมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ทำให้เกิดความแตกต่างจากแหล่งหัตถกรรมอื่นๆ ของจังหวัดเชียงใหม่ ดังนี้

3.1 หัตถกรรมแกะสลักหมู่บ้านกัวแลน้อย เป็นหมู่บ้านแกะสลักไม้ที่สืบทอดการแกะสลักมาเกือบ หกทศวรรษ ถ่ายทอดภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่นและยังถ่ายทอดให้แก่ชาวบ้านใกล้เคียงที่สนใจในการแกะสลัก ปัจจุบันได้รับเลือกให้เป็นผลิตภัณฑ์ระดับหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์(OTOP) นอกจากนี้ยังเป็นผลิตภัณฑ์อันดับหนึ่งของ

สันป่าตอง ได้รับตราสัญลักษณ์เชียงใหม่แบรนด์ และได้รับเลือกเป็นหมู่บ้านเพื่อการท่องเที่ยวหรือหมู่บ้านต้นแบบ OTOP เพื่อเป็นศูนย์ข้อมูลและแสดงผลิตรภัณฑ์รองรับนักท่องเที่ยวที่มาทำกิจกรรม ดังภาพที่ 10

ภาพที่ 10 หัตถกรรมแกะสลักหมู่บ้านกิวแลน้อย

ที่มา: วงศกร สันคนาภรณ์

3.2 หัตถกรรมการผลิตกระดาษสาหมู่บ้านดงป่าซาง เป็นหมู่บ้านผลิตกระดาษสาที่รวมตัวกันจัดตั้งเป็นกลุ่มแม่บ้านและเยาวชนพัฒนากระดาษสาบ้านดงป่าซาง โดย คุณสิงห์คำ ต๊ะมา เป็นชาวบ้านดงป่าซางผู้มีประสบการณ์การทำกระดาษและการแปรรูปมาจากหมู่บ้านต้นเปา อำเภอสันกำแพง มีจุดเด่นโดยการนำวัสดุที่หาได้ภายในท้องถิ่นมาประกอบการออกแบบผลิตภัณฑ์กระดาษสา มีการนำองค์ความรู้และเทคโนโลยีอื่นๆ ในการสร้างสรรค์กระดาษสารูปแบบใหม่ๆ นอกจากนั้นหมู่บ้านกระดาษสาบ้านดงป่าซางยังได้รับรางวัลหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ห้าดาวระดับภาคเหนือ รางวัลหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ห้าดาวระดับจังหวัด รางวัลหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ระดับอำเภอ ดังภาพที่ 11

ภาพที่ 11 หัตถกรรมการผลิตกระดาษสาหมู่บ้านดงป่าซาง

ที่มา: วงศกร สันคนาภรณ์

3.3 หัตถกรรมจักสานสุมไก่อหมู่บ้านช่วงมื่น เป็นหมู่บ้านขนาดเล็กที่ทั้งหมู่บ้านประกอบอาชีพเสริมคือการจักสานสุมไก่อตั้งแต่อดีตจนปัจจุบัน ในอดีตบริเวณหมู่บ้านมีไม้ไผ่ขึ้นเยอะชาวบ้านจึงนำมาแปรรูปเป็นงานจักสาน ปัจจุบันภายในหมู่บ้านเริ่มประสบปัญหาเรื่องการสืบต่อภูมิปัญญาจากการขายสุมไก่อไม่พอใช้ในชีวิตประจำวันและประกอบกับลูกหลานภายในหมู่บ้านรุ่นใหม่ไม่สืบสานภูมิปัญญาต่อ ส่งผลกระทบต่อการผลิตสุมไก่อที่ความต้องการของตลาดสวนกระแสกับกำลังการผลิตของช่างจักสาน ดังภาพที่ 12

ภาพที่ 12 หัตถกรรมจักสานสุมไก่อหุ้มบ้านช่วงมื่น

ที่มา: วงศกร สันคนาภรณ์

3.4 หัตถกรรมการผลิตตุ๊กตาผ้าศูนย์ผลิตตุ๊กตาเชียงใหม่ เป็นโรงงานผลิตตุ๊กตาผ้าทำมือและพิพิธภัณฑ์ที่จัดแสดงตุ๊กตาจากทั่วโลก ตุ๊กตาที่ผลิตมีจากโรงงานมีทั้งหมด รูปแบบ ได้แก่ ตุ๊กตาชุดผ้าขาวไทย ภูเขา 6 เผ่า ตุ๊กตาชุดผ้าการแต่งกาย 4 ภาค ตุ๊กตาชุดผ้าการแต่งกายอาเซียน ตุ๊กตาชุดผ้าวรรณคดีไทย ตุ๊กตาชุดผ้านาฏศิลป์ไทย และตุ๊กตาชุดผ้าการแต่งกายต่างประเทศ เป็นต้น สิ่งที่ทำให้ศูนย์ผลิตตุ๊กตาเชียงใหม่มีเอกลักษณ์เฉพาะ คือ การจำลองชุดตุ๊กตาที่เหมือนกับเอกลักษณ์เฉพาะของชุดที่ใช้สวมใส่จริง และการนำวัสดุจากชุดเอกลักษณ์มาใช้ตัดเย็บเป็นชุดตุ๊กตา ทำให้ผลิตภัณฑ์จากศูนย์ผลิตตุ๊กตาเชียงใหม่ได้รับรางวัล OTOP หาดาว ดังภาพที่ 13

ภาพที่ 13 หัตถกรรมการผลิตตุ๊กตาผ้าศูนย์ผลิตตุ๊กตาเชียงใหม่

ที่มา: วงศกร สันคนาภรณ์

3.5 หัตถกรรมการแปรรูปสิ่งทอสถานประกอบการบัวเขียวผ้าฝ้าย เป็น SMEs ที่ดำเนินกิจการการแปรรูปสิ่งทอให้เป็นเสื้อผ้าพื้นเมืองร่วมสมัย ผลิตภัณฑ์สิ่งทอแปรรูปนำเอกลักษณ์ของการแต่งกายของสตรีชาวล้านนา มาประยุกต์ผสมผสานกับผ้าหลากหลายรูปแบบ เช่น ผ้าของชาวเขาเผ่าต่างๆ ผ้าจากต่างประเทศ และผ้าพื้นเมือง เป็นต้น ทำให้ผลิตภัณฑ์ที่ตัดเย็บเสร็จแล้วมีความโดดเด่นและมีเอกลักษณ์เฉพาะ

3.6 หัตถกรรมตีมีดหมู่บ้านร้อง เป็นหมู่บ้านที่มีสล่า(ช่าง) ฝีมือเรื่องการแปรรูปเหล็กให้กลายเป็นอุปกรณ์ทำการเกษตร หรือมีดที่ใช้ในครัวเรือน ไปจนถึงอุปกรณ์งานช่างบางชนิด เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดกันมารุ่นต่อรุ่น ปัจจุบันเหลือเพียง 2 เตาเผาขนาดใหญ่และเตาเผาขนาดเล็กเพียงไม่กี่เตา ประสบปัญหาเรื่องผู้สืบทอดภูมิปัญญาการตีมีด เนื่องจากขาดผู้สืบทอดองค์ความรู้ต่อไป ดังภาพที่ 14

ภาพที่ 14 หัตถกรรมตีมีดหมู่บ้านร้อง

ที่มา: วงศกร สันคนาภรณ์

3.7 ข้าวเหนียวสันป่าตอง เกิดจากการกลายพันธุ์ของข้าวเจ้าเหลืองใหญ่ 10 พบว่ามีพันธุ์ข้าวมีลักษณะของข้าวเหนียวปนอยู่จึงได้แยกปลูกและพัฒนาจนสายพันธุ์คงที่ไม่กลายพันธุ์ คุณสมบัติของข้าวเหนียวสันป่าตอง คือ มีความไวต่อแสง สามารถให้ผลผลิตสูงเฉลี่ยประมาณ 520 กิโลกรัม ต่อ 1 ไร่ ด้านทานต่อโรคใบจุดสีน้ำตาลและทนต่อสภาพดินเค็ม เมื่อนำไปนึ่งจะอ่อนนุ่ม ข้าวไม่เหนียวติดมือ อิ่มท้องนานและทำให้รู้สึกผ่อนคลาย ทำให้ข้าวเหนียวสันป่าตองขึ้นชื่อว่า “ข้าวเหนียวที่อร่อยที่สุดในประเทศไทย”

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นด้านหัตถกรรมและผลิตภัณฑ์ขึ้นชื่อของรากฐานทางวัฒนธรรมสันป่าตองมาจากเอกลักษณ์และองค์ความรู้จากหัตถกรรมทั้ง 6 รูปแบบ ได้แก่ การแกะสลัก การผลิตกระดาดสา การจักสาน การผลิตตุ๊กตาผ้าทำมือ การตีมีด การผลิตและแปรรูปสิ่งทอ รวมไปถึงผลิตภัณฑ์ขึ้นชื่อของอำเภอสันป่าตอง โดยด้านหัตถกรรมแล้วผลิตภัณฑ์ขึ้นชื่อจะถูกจัดอยู่ในกลุ่มด้านองค์ความรู้ตามแผนผังแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของรูปที่ 1

สรุปผลการศึกษาเพื่อนำไปใช้ร่วมกับแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์

ผลจากการศึกษารากฐานทางวัฒนธรรมอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ และแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ได้ศึกษาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่างๆ จากการลงพื้นที่จริง และสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เมื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ร่วมกันสามารถสังเคราะห์ข้อมูลตามกระบวนการคิดของแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่นำ รากฐานทางวัฒนธรรมรวมบูรณาการร่วมกับองค์ความรู้แขนงต่างๆ เพื่อสร้างแนวทางหรือสร้างผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ โดยขั้นแรกผู้วิจัยได้แบ่งรากฐานทางวัฒนธรรมสันป่าตองออกเป็น 3 กลุ่ม ดังภาพที่ 15

รากฐานทางวัฒนธรรมสันป่าตอง SANPATONG CULTURE ROOTS		
ด้านศาสนา	ด้านศิลปะและวัฒนธรรม	ด้านหัตถกรรมและผลิตภัณฑ์ขึ้นชื่อ
1. วิถีวิถีชีวิตต่างๆ - วิถีน้ำบ่อหลวง - วิถีป่าเจริญธรรม - วิถีท่าจำปี - วิถีอินทรีโฮป - วิถีพระธาตุทุ่งยั้ง - วิถีพระบาทอ้อศรีด - วิถีพระเจ้าตนหลวง - วิถีคันธก	1. กลุ่มชาติพันธุ์ - คนพื้นเมือง (ไทยวน) - ชาวไทเร็น - ชาวไทยอง - ชาวลัวะ - ชาวมอญ 2. สถานที่สำคัญ - โบราณสถานเวียงท่ากาน - ตลาดนัดทุ่งฟ้าบด พระกาฬวิ - หนองสระเรียม - หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม - ไผ่เงินต้นแสนน้อย	1. หมู่บ้านหัตถกรรม - หมู่บ้านแกะสลักหัวล้านน้อย - หมู่บ้านแกะสลักลำดอง - หมู่บ้านช่างไม้จักสานสุ่มไก่ - ศูนย์ผลิตตุ๊กตาช้างไทย - บ้านเย็บผ้าด้วย - หมู่บ้านมอญฝีมือน 2. ผลิตภัณฑ์ขึ้นชื่อ - ไผ่แกะสลัก - กระดาษสา - สุ่มไก่ - ตุ๊กตาผ้าทำมือ - สิ่งทอและผลิตภัณฑ์แปรรูป - ผักและอุปกรณ์ทางการเกษตรทำมือ - ข้าวเหนียวสันป่าตอง

ภาพที่ 15 แสดงการแบ่งกลุ่มรากฐานทางวัฒนธรรมสันป่าตอง

ที่มา: วงศกร สันคนาภรณ์

โดยผู้วิจัยแบ่งรากฐานทางวัฒนธรรมสันป่าตองออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ ด้านศาสนา ด้านศิลปะและวัฒนธรรม และด้านหัตถกรรมและผลิตภัณฑ์ขึ้นชื่อ โดยแต่ละด้านประกอบไปด้วยสถานที่สำคัญต่างๆ ที่กระจายอยู่ทั่วอำเภอสันป่าตอง ได้แก่ ด้านศาสนาจะประกอบไปด้วยวัดสำคัญต่างๆ ด้านศิลปะและวัฒนธรรมประกอบไปด้วยวัฒนธรรมจากวิถีชีวิตหรือเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นรวมไปถึงเอกลักษณ์ทางศิลปะที่ได้รับอิทธิพลจากแหล่งอื่น คือ กลุ่มชาติพันธุ์ทั้ง 5 โบราณสถานเวียงท่ากาน ตลาดนัดทุ่งฟ้าบด หนองสระเรียม และหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไทเงินต้นแสนน้อย ด้านหัตถกรรมและผลิตภัณฑ์ขึ้นชื่อประกอบไปด้วยหมู่บ้านหัตถกรรมในเขตอำเภอสันป่าตองและผลิตภัณฑ์ที่ขึ้นชื่อและผลิตภายในอำเภอสันป่าตอง ขั้นตอนที่สองนำข้อมูลรากฐานทางวัฒนธรรมที่แบ่งกลุ่มไว้มาประยุกต์สู่กระบวนการคิดของแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์สามารถแบ่งกลุ่มรากฐานทางวัฒนธรรมได้ดังภาพที่ 16

ภาพที่ 16 การแบ่งกลุ่มรากฐานทางวัฒนธรรมอำเภอสันป่าตองตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์

ที่มา: วงศกร สันคนาภรณ์

เมื่อนำมาจัดกลุ่มรากฐานทางวัฒนธรรมสันป่าตองตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์จะเหลือเพียง 2 กลุ่ม โดยกลุ่มแรก คือ ด้านองค์ความรู้ ประกอบไปด้วยองค์ความรู้ที่มาจากกลุ่มหัตถกรรมของอำเภอสันป่าตองทั้งหมด 6 กลุ่ม กลุ่มที่สอง คือ ด้านรากฐานทางวัฒนธรรม ประกอบไปด้วย ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม รวมไปถึงสถานที่สำคัญต่างๆ ของอำเภอสันป่าตองที่มีเรื่องเล่าหรือตำนาน โดยองค์ความรู้จากกลุ่มหัตถกรรมทั้ง 6 สามารถนำมาประยุกต์เข้ากับองค์ความรู้จากแขนงอื่นๆ แล้วนำรากฐานทางวัฒนธรรมเข้ามาสร้างจุดขาย คุณค่า และมูลค่าเพิ่มได้ ตามหลักการของแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้หลากหลายรูปแบบและหลากหลายวิธี โดยขั้นตอนสุดท้ายผู้วิจัยได้สังเคราะห์เป็นแนวทางที่ได้จากกระบวนการคิดของแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ได้แบ่งกลุ่มตามขั้นตอนที่สองดังภาพที่ 17

องค์ความรู้ KNOW HOW	1. เศรษฐกิจฐานรากการแปรรูปหัตถกรรม แปรรูปสิ่งหัตถกรรมสันป่าตอง + องค์ความรู้การ ผลิตหัตถกรรม + องค์ความรู้การแปรรูปสิ่งหัตถ	รากฐานทางวัฒนธรรม (CULTURE ROOTS)	ประเพณีคือนาคี (ทานาคา) + การแต่งกายกลุ่ม ชาติพันธุ์ทั้ง 5 ของสันป่าตอง + ผลิตภัณฑ์สันป่าตอง
ผลลัพธ์ KNOW	จุดแข็งหรือความได้เปรียบที่สันป่าตองมีและแตกต่างกับพื้นที่อื่นของสันป่าตอง โดยใช้วิธีมีองค์ประกอบด้านความคิดที่เชื่อมโยงความได้เปรียบให้รู้ถึง คุณภาพหรือความดีงามของผลิตภัณฑ์และการแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่ 3 ของสันป่าตองหรือมีประโยชน์ต่อสังคมหรือ หากได้อธิบายให้ผู้สนใจสนใจมากขึ้นในเชิงที่จะมีข้อมูลเพื่อตัดสินใจให้ ผลิตภัณฑ์ที่สันป่าตองและจะเริ่มต้นที่บรรจุอยู่ในตู้โชว์ที่สามารถเลือกได้ ความสะดวกสบายด้วยตนเอง โดยผลิตภัณฑ์ให้เลือก ได้มี ข้าวสารใหม่เลือกได้แปรรูปจากข้าวใหม่สันป่าตอง สมุนไพรประเภทต่างๆ ผลิตภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์จากการเกษตร และของที่ระลึกจากอำเภอสันป่าตอง		
องค์ความรู้ KNOW HOW	2. องค์ความรู้ด้านการบรรจุหัตถกรรม + องค์ความรู้ การแปรรูปไม้ + การทำเครื่องเงิน + การแปรรูป สมุนไพร	รากฐานทางวัฒนธรรม (CULTURE ROOTS)	เครื่องเงิน + ข้าวโพดอินทรีย์บ้านต้นหมื่น สันป่าตอง
ผลลัพธ์ KNOW	จุดแข็งหรือความได้เปรียบที่สันป่าตองมีและแตกต่างกับพื้นที่อื่นของสันป่าตอง โดยใช้วิธีมีองค์ประกอบด้านความคิดที่เชื่อมโยงความได้เปรียบให้รู้ถึง คุณภาพหรือความดีงามของผลิตภัณฑ์และการแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่ 3 ของสันป่าตองหรือมีประโยชน์ต่อสังคมหรือ หากได้อธิบายให้ผู้สนใจสนใจมากขึ้นในเชิงที่จะมีข้อมูลเพื่อตัดสินใจให้ ผลิตภัณฑ์ที่สันป่าตองและจะเริ่มต้นที่บรรจุอยู่ในตู้โชว์ที่สามารถเลือกได้ ความสะดวกสบายด้วยตนเอง โดยผลิตภัณฑ์ให้เลือก ได้มี ข้าวสารใหม่เลือกได้แปรรูปจากข้าวใหม่สันป่าตอง สมุนไพรประเภทต่างๆ ผลิตภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์จากการเกษตร และของที่ระลึกจากอำเภอสันป่าตอง		
องค์ความรู้ KNOW HOW	3. การยกระดับผลิตภัณฑ์ + การแปรรูปสิ่งหัตถ	รากฐานทางวัฒนธรรม (CULTURE ROOTS)	ศักยภาพดินทองของอำเภอสันป่าตอง
ผลลัพธ์ KNOW	จุดแข็งหรือความได้เปรียบที่สันป่าตองมีและแตกต่างกับพื้นที่อื่นของสันป่าตอง โดยใช้วิธีมีองค์ประกอบด้านความคิดที่เชื่อมโยงความได้เปรียบให้รู้ถึง คุณภาพหรือความดีงามของผลิตภัณฑ์และการแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่ 3 ของสันป่าตองหรือมีประโยชน์ต่อสังคมหรือ หากได้อธิบายให้ผู้สนใจสนใจมากขึ้นในเชิงที่จะมีข้อมูลเพื่อตัดสินใจให้ ผลิตภัณฑ์ที่สันป่าตองและจะเริ่มต้นที่บรรจุอยู่ในตู้โชว์ที่สามารถเลือกได้ ความสะดวกสบายด้วยตนเอง โดยผลิตภัณฑ์ให้เลือก ได้มี ข้าวสารใหม่เลือกได้แปรรูปจากข้าวใหม่สันป่าตอง สมุนไพรประเภทต่างๆ ผลิตภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์จากการเกษตร และของที่ระลึกจากอำเภอสันป่าตอง		

ภาพที่ 17 ผลการสังเคราะห์แนวทางที่ได้จากกระบวนการคิดของแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์

ที่มา: วงศกร สันคนาภรณ์

จากภาพที่ 17 รากฐานทางวัฒนธรรมสันป่าตองเมื่อเข้าสู่กระบวนการบูรณาการร่วมกับแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์สามารถสังเคราะห์แนวทางการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่แตกต่าง ซึ่งรากฐานทางวัฒนธรรมสันป่าตองสามารถสังเคราะห์ร่วมกับแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นแนวทางอื่นๆ ได้อีกหลากหลาย

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

คำ คำสุรินทร์. (2555). ครูช่างหัตถกรรมตีมีด. สัมภาษณ์, 9 สิงหาคม.

จันทร์ทิพย์ ยะนัน. (2556). ช่างฝีมือหัตถกรรมจักสานส้มไก่อ. สัมภาษณ์, 13 มกราคม.

ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ และคนอื่นๆ. (2555). **ปริศนาวงศาตนาฏาติลัษะ**. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยา
สิรินธร(องค์การมหาชน).

ชูศักดิ์ ศิรินุกุล. (2555). ประธานอาสาสมัครท้องถิ่นดูแลรักษามรดกศิลปวัฒนธรรมเวียงท่ากาน. สัมภาษณ์,
10 สิงหาคม.

ณรงค์ชัย อัครเศรณี. (2556). **กระตุกต่อมคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์**. กรุงเทพฯ : สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์
ความรู้ (องค์การมหาชน) สนง.

จวีร์วรรณ จันพลา, วลี สงสุวงศ์, เพ็ญสินี กิจคำ และ สุรรัตน์ วงศ์สมิง. (2559). “การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์
ผ้าทอไทยทรงดำเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มตามแนวทาง เศรษฐกิจสร้างสรรค์”. **วารสารวิชาการ**

Veridian E – Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย ปีที่ 9, ฉบับที่ 2

(พฤษภาคม-สิงหาคม) : 69-81

พระเดชาริสิโล. (2555). เจ้าอาวาสวัดพระธาตุทุ่งต้อม. สัมภาษณ์, 8 สิงหาคม.

มานิตย์ เขตสิทธิ. (2555). ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอสันป่าตอง. สัมภาษณ์, 5 สิงหาคม.

ยุทธนา บุญประคอง. (2555). ผู้ประกอบการศูนย์ผลิตตุ๊กตาเชียงใหม่. สัมภาษณ์, 8 สิงหาคม.

Vitawan Chunthone. (2014). “The Art Of Contemporary Jok Textiles: The Integration Between
Craft And Creative Design (ศิลปะการออกแบบผ้าจกร่วมสมัย การผสมผสานระหว่างหัตถศิลป์
และการออกแบบสร้างสรรค์).” **Veridian E-Journal** Volume 7 Number 4 (January-June) :
91-107

วงศ์พันธ์ ตีมา. (2556). ประธานกลุ่มแม่บ้านและเยาวชนกระดาศาบ้านดงป่าซาง. สัมภาษณ์, 10 มกราคม.

วสันต์ ท้ายนาวา. (2558). ผู้ดูแลศูนย์วัฒนธรรมมอญสองฝั่งปิง. สัมภาษณ์, 19 สิงหาคม.

ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ. (2552). **รายงานการศึกษาเบื้องต้น เศรษฐกิจสร้างสรรค์ THE CREATIVE
ECONOMY**. กรุงเทพฯ : บริษัท บี.ซี. เพรส (บุญชิน) จำกัด

สุพล ดำริห์กุล. (2542). **ล้านนา สิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ : บริษัท รุ่งอรุณพัลลภซึ่ง จำกัด

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่. (2551). **การวิจัยแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนใน**

การบริหารจัดการวัฒนธรรม กรณีศึกษา เรือนไทยเขินชุมชนบ้านต้นแห่น้อย ตำบลท่าวังพร้าว

อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์สำนักงานวัฒนธรรมเชียงใหม่

สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ .**ไทยอง ชีวิต ศรีธา สล่าแผ่นดิน**. เชียงใหม่ :มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

2551

สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน). (2555). **กระตุกต่อมคิด Creative Economy**

สร้างเศรษฐกิจด้วยความคิดสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ : สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้

(องค์การมหาชน).

อำพร ศรีหาตา. (2556). ผู้ประกอบการจามจุรีไม้แกะสลักบ้านกัวแลน้อย ให้สัมภาษณ์, 9 มกราคม.

เอนก ปวงคำ. (2558). ผู้ดูแลพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านไทเขิน. สัมภาษณ์, 19 สิงหาคม.